

A stylized graphic featuring a yellow sun with rays and a black eye with long eyelashes, both centered within a red rectangular frame. The sun and eye are partially obscured by the red frame's lines.

André Gide

Ayrı Yol

ROMAN

5. BASKI

Çeviri: TAHSİN YÜCEL

♥ can
modern

ANDRÉ GIDE
AYRI YOL

Can Modern

Ayrı Yol, André Gide

Fransızca aslından çeviren: Tahsin Yücel

L'immoraliste

© 1902, Éditions Mercure de France

© 2009, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2009

5. basım: Kasım 2023, İstanbul

Bu kitabın 5. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Ayça Sezen

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Bilal Sarıteke

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Cevizlik Mah. Hüsreviye Sk. Erşen İş Hanı No:15 Kat:3-38

Bakırköy-İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-5178-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ANDRÉ GIDE
AYRI YOL

ROMAN

1947 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Fransızca aslından çeviren

Tahsin Yücel

♥can

André Gide'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Kalpazanlar, 1989

Vatikan'ın Zindanları, 1989

Dünya Nimetleri ve Yeni Nimetler, 1989

Chopin Üzerine Notlar, 2010

Tohum Ölmezse, 2010

Isabelle, 2011

Kadınlar Okulu, 2011

Theseus, 2012

Dar Kapı, 2023

ANDRÉ GIDE, 1869 'da Paris'te doğdu. Yazı hayatına 1891'de yayımladığı *Les Cahiers d'André Walter* (André Walter'in Defterleri) ve *Le Traité du Narcisse* (Narkissos Üzerine İnceleme) ile başladı. Bunları *Dünya Nimetleri* ve *Yeni Nimetler* (1897) izledi. En önemli eserlerinden biri olan *Ayrı Yol'u* 1902'de yayımladı. Gide'in yazar olarak ustalığı, üslubundaki açıklık ve duruluk, bir yandan kitaplarında ortaya koyduğu kaygılarıyla, öte yandan düşüncelerinin karmaşıklığıyla tam bir çelişki halindedir. Son derece duygulu ve insancıl bir roman olan *Pastoral Senfoni*'yi Gide'in en iyi eseri sayılan *Kalpazanlar* (1925) izledi. Bu tarihten sonraki eserlerinde toplum sorunlarını öne aldı. Her türlü önyargıdan uzaklaşıp yerleşik inanç ve düşüncelere körü körüne bağlanmaktan kaçınmayı önerdi. 1947'de Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. 1951'de öldü.

TAHSİN YÜCEL, 1933'te Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Varlık Yayınları'nda çevirmenlik ve yazışları müdürlüğü yaptı. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kuramsal yazılarının yanı sıra, Balzac, Flaubert, Daudet, Gide, Simenon, France, Proust, Camus, Sartre, Malraux ve Duras gibi önemli Fransız yazarların yapıtlarını dilimize kazandıran Yücel, 1984'te Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne, 1997'de Fransız hükümeti Palmes Académiques Nişanı'na değer görüldü. 2016'da öldü.

“Sana övgüler sunarım,
Çünkü müthiş ve harika yaratılmışım.
Ne harika işlerin var!
Bunu çok iyi bilirim.”

139. Mezmur, 14

Henri Ghéon'a
açık yürekli arkadaşı

A.G.

Önsöz

Bu kitabı hiç gözümde büyütmeden sunuyorum. Acı kül dolu bir meyve bu; kireç tutmuş yerlerde gelişen ve susuzluğumuza daha da kötü bir yanmadan başka bir şey sunmayan, ama çölün altınrengi kumları üzerinde güzellikten de yoksun olmayan acı ebucehilkarpuzları gibidir.

Öyle ki kahramanımı bir örnek diye sunsaydım, hiç de başarılı olmazdım, bunu benimsemek gerekiyor; Michel'in sürveniyle ilgilenme inceliğini gösteren ender kişiler, iyiliklerinin tüm gücüyle kötülerdiler onu. Marceline'i bunca erdemle donatmam boşuna değildi; onu kendine yeğ tutmadı diye insanlar Michel'i bağışlamıyorlardı.

Bu kitabı Michel'e karşı bir suçlama edimi olarak sunsam, daha başarılı olmazdım; çünkü hiç kimse kahramanıma duyduğu öfkeden dolayı minnet duymuyordu; görüldüğü kadarıyla, bana karşı duyuyorlardı bu öfkeyi; öfke Michel'den benim üzerime taşıyordu; nerdeyse onunla karıştırmak istiyorlardı beni.

Ama ben bu kitapta savunma da yapmak istemedim, suçlama da; suçlamadan uzak durdum. Bugün okur kitlesi, yazarın betimlediği edimden sonra bu edimden yana mı, yoksa ona karşı mı olduğunu belirtmemesini bağışlamıyor; dahası, olayın gerçekleşmesi sırasında bile konumunu belirtmemesini, Alceste'ten mi, yoksa Philinte'ten mi, Hamlet'ten mi, yoksa Ophelia'dan mı, Faust'tan mı, yoksa Marguerite'ten mi, Adem'den mi, yoksa Yehova'dan mı yanadır, açıkça belirtmesini istiyor. Hiç kuşkusuz, yansızlığın (kararsızlığın diyecektim) yüce bir düşünün kesin göstergesi olduğunu ileri sürmüyo-

rum; ama bunca büyük düşünürün kesin sonuç çıkarmaktan tiksindiğini – ve bir sorunu ortaya koymanın onun çözülmüş olduğunu varsaymak olmadığına inanmaktayım.

Burada “sorun” sözcüğünü gönülsüzce kullanıyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse sanatta yeterli çözümün sanat yapıtı olmadığı sorun yoktur.

“Sorun”dan anladığımız “dram”sa bu kitapta anlatılan dramın, kahramanımın tininde oynanmakla birlikte, onun tekil serüveniyle sınırlı kalamayacak kadar genel olduğunu söyleyeceğim. Bu “sorun”u benim yarattığımı ileri sürecek değilim; benim kitabımdan önce de vardı; Michel ister utkuya erişsin, ister yenik düşsün, “sorun” varlığını sürdürüyor, yazar da ne utkuyu kesinleşmiş olarak görüyor, ne bozgunu.

Kimi seçkin kişiler bu dramda yalnızca tuhaf bir durumun sunumunu, kahramanında da yalnızca bir hasta görmekle yetindilerse; burada çok önemli ve çok genel bir konumda birtakım düşüncelerin de yer alabileceğini anlayamadılarsa kusur, bu düşüncelerde ya da bu dramda değil, bu kitaba tüm tutkusunu, tüm gözyaşlarını ve tüm özenini koymuş da olsa, yazarın kendi beceriksizliğindedir. Ama bir yapıtın önemi ve bir günün okur kitlesinin ona gösterdiği ilgi, birbirinden çok farklı iki olgudur. Sanırım, birtakım ilginç şeylerle saçmalık düşkünün bir kitlenin ilgisini çekmektense ilk günden hiç mi hiç ilgi çekmeme tehlikesini rahatlıkla yegleyebiliriz.

Ne olursa olsun, hiçbir şeyi kanıtlamaya çalışmadım ben, yalnızca resmimi iyi yapmak ve iyi aydınlatmak istedim.

Kurul Başkanı Bay D.R.ye

Sidi b. M. 30 Temmuz 189.

Evet, düşündüğün gibi çıktı, sevgili kardeşim: Michel bizimle konuştu, anlattığı hikâyeye de işte bu. İstemiştin; ben de sana söz vermiştim; ama göndereceğim anda bile hâlâ duruluyorum, yeni baştan okudukça daha çok iğrenç geliyor bana. Ah! Dostumuz hakkında ne düşüneceksin? Öte yandan, ben ne düşündüm? Açığa çıkan korkunç eğilimlerin iyiye döndürülebileceğini inkâr ederek mahkûm mu edelim onu? – Ama bugün bu hikâyede kendilerini bulmayı göze alabilecekler çoktur, korkarım. Bu kadar akıldan, bu kadar güçten faydalanılabilecek mi – yoksa bütün bunlara vatandaşlık hakkı tanınmayacak mı?

Michel devlete nasıl faydalı olabilir? Ne yalan söylemeli, bilmiyorum... Ona bir iş gerek. Büyük üstünlüklerinle kazandığın yüksek mevki, elindeki kudret bu işi bulmanı sağlayacak mı? – Acele et. Michel sadık bir dosttur: hâlâ da öyle; ama pek yakında yalnız kendi kendine sadık olacak artık.

Lekesiz bir gökyüzü altında yazıyorum sana; Denis, Daniel ve ben, burada bulunduğumuz şu on iki günden beri, ne bir bulut gördük, ne de güneş gökyüzünden eksildi.

Michel gökyüzünün iki aydır dupduru olduğunu söylüyor.

Ne kederliyim, ne sevinçli; buranın havası pek bula-
nık bir coşkunlukla dolduruyor insanın içini, üzüntüden
olduğu kadar sevinçten de uzak görünen bir durum için-
de yaşıyor; belki de mutluluk budur.

Michel'in yanında kalıyoruz; onu bırakmak istemiyö-
ruz; bu sayfaları okursan, bunun nedenini anlayacaksın; se-
nin cevabını da burada, onun evinde bekliyoruz; gecikme.

Michel'in Denis'ye, Daniel'e ve bana okul arkadaşlı-
ğından gelen müthiş bir sadakatle bağlı olduğunu biliyor-
sun, önceden de sağlamdı bu dostluk, ama her yıl biraz
daha büyümüştü. Bir çeşit antlaşma vardı dördümüz ara-
sında: Birimizin en ufak bir çağrısına, öbür üçümüz karşılık
vermek zorundaydık. Böylece, Michel'den bu esrarlı tehli-
ke işaretini aldığım zaman, Daniel ile Denis'yi hemen ha-
berdar ettim, her üçümüz de, her şeyi bırakıp yola çıktık.

Michel'i üç yıldır görmemiştik. Evlenmişti, karısıy-
la yolculuğa çıkmıştı. Paris'e son uğrayışında ise, Denis
Yunanistan'da, Daniel Rusya'daydı, ben de, biliyorsun,
hasta babamızın yanında kalmak zorundaydım. Bununla
birlikte ondan hiç haber almamış da değildik, ama ken-
disini gören Silas ile Will'in verdiği haberler, bizleri an-
cak şaşırtmıştı. Bir değişim oluyordu içinde, bunu daha
açıklayamıyorduk. Eski günlerin, hareketleri sınırlandırılı-
la sınırlandırılıla beceriksizleşmiş, dupduru bakışları faz-
la serbest sözlerimizi birdenbire kesiveren, pek bilgiç so-
fusu değildi artık. Artık o... Ama hikâyesinin söyleyeceği
şeyleri ne diye şimdiden anlatayım sana.

Denis, Daniel ve benim kararlaştırdığımız gibi, bu
hikâyeyi sana yolluyorum. Michel bunu taraçasında an-
lattı bize, karanlığın içinde, yıldızların aydınlığında onun
yanına uzanmıştık. Hikâyesi bittiği zaman, ovanın üstün-
de günün yükseldiğini gördük. Michel'in evi, biraz uza-
ğında bulunduğu köyü de, ovayı da yukarıdan görüyor.

Sıcakta, bütün ekinler biçilince, bu ova çöle benziyor.

Michel'in evi yoksul ve garip olmasına rağmen, sevimli. Kışın burada insan çok üşür herhalde, çünkü pencerelerde cam yok, pencere yok daha doğrusu, duvarlarda geniş geniş delikler var. Hava öylesine güzel ki, dışarıda, hasırların üstünde yatıyoruz.

Yolculuğumuzun iyi geçtiğini de söylemeliyim sana. Buraya akşamüstü, sıcaktan bitmiş, yeniliklerden sarhoş geldik, öyle ya, yalnız Cezayir'de, sonra da Konstantin'de durmuştuk azıcık. Konstantin'den yeni bir tren, Sidi b. M.ye kadar getirmişti bizi, burada bir araba bekliyordu. Yol köyden uzaklarda bitiyor. Bu köy, Ombrie'deki bazı bucaklar gibi, bir kayanın üstüne kurulmuş. Yürüyerek çıktık yukarıya; iki katır valizlerimizi taşıyordu. Bu yoldan gelindi mi, Michel'in evi köyün ilk evi. Alçak duvarlarla kapalı bir bahçe, daha doğrusu duvarlarla ayrılmış bir ufak alan çevreliyor bu evi, içinde üç eğri nar ağacı, bir de pek güzel bir zakkum ağacı yükseliyor. Kabiliye'li bir çocuk vardı burada, biz yaklaşır yaklaşmaz duvara teklifsizce tırmanarak kaçtı.

Michel herhangi bir sevinç göstermeden, gösterişten uzak şekilde karşıladı bizi; her türlü sevinç gösterişinden korkar gibiydi; yine de eşikte her üçümüzü de ağırbaşlılıkla kucaklayıp öptü.

Geceye kadar, konuştuklarımız on kelimeyi geçmedi. Salonda aşağı yukarı tamamıyla meyvelerden meydana gelen bir akşam yemeği hazırlanmıştı, salonunun ihtişamlı dekoru bizi şaşırttı, neyse Michel'in hikâyesi açıklayacak bunu sana. Sonra kahve getirdi bize, kahveyi kendi eliyle hazırlamak istemişti. Ardından taraçaya çıktık, manzara göz alabildiğine uzanıyordu, her üçümüz de, ateş kırmızısına kesmiş ovada günün hızla batışını hayranlıkla seyrederek, Eyüb'ün üç dostu gibi bekledik.

Karanlık çökünce, Michel konuşmaya başladı:

Birinci bölüm

I

Sevgili dostlarım, sadık olduğunuzu biliyordum. Çağrım üzerine koşup geldiniz, ben de sizin çağrınıza aynı şekilde koşardım. Oysa üç yıldır görmemiştiniz beni. Yokluğa böylesine iyi dayanan dostluğunuz, sizlere anlatacağım hikâyeye de dayanır umarım. Çünkü sizleri birdenbire çağırmam, pek uzak evime kadar getirtmem, sizleri görmek içindi yalnız, bir de beni dinlemeniz için. Bundan, yani konuşmaktan başka destek istemiyorum. Çünkü hayatımın öyle bir noktasındayım ki, daha ileriye gidemem. Yorgunluktan değil bu. Ama anlamaz oldum. İhtiyacım var... Konuşmaya ihtiyacım var, diyorum. Özgür olmasını bilmek hiçbir şey değil; güç olan, özgür olduğunu bilmektir. İzin verin de kendimden söz edeyim; sizlere hayatımı anlatacağım, alçakgönüllülüğe kapılmadan, gurura kapılmadan, kendi kendimle konuşuyormuşum gibi yalın, hatta daha da yalın bir şekilde. Dinleyin beni:

Aklımda kaldığına göre, son olarak Angers dolaylarında, düğünümün kutlandığı küçük köy kilisesinde görüşmüştük. Fazla kalabalık yoktu, dostların seçkinliği bu sıradan töreni, insana dokunan bir tören haline getiriyordu. Dostlarım heyecanlıymış gibime geliyordu, beni de heyecanlandırıyor bu. Karım olacak kimsenin evinde,

kısa süren bir yemek, kiliseden çıktıktan sonra gene bir araya getirdi bizi; sonra, kafamızda evlenme fikrini bir rıhtım, bir istasyon hayaline bağlayan töre gereğince, ısmarlanmış araba bizi götürdü.

Karımı pek az tanırdım, onun da beni daha fazla tanımadığını düşünürdüm, buna pek üzülmezdim de. Âşık olmadan evlenmiştim onunla, her şeyden önce, ölürken beni yalnız bıraktığı için üzülen babam, hoşnut olsun diye evlenmiştim. Babamı şefkatle severdim; aklım fikrim onun can çekişmesindeydi, son günlerini daha rahat geçirmesini sağlamaktan başka bir şey düşünmedim o hüzünlü günlerde; böylece, daha hayatın ne olduğunu bilmeden, hayatımı bağlamış oldum. Ölümcül bir hastanın başucunda kutlanan nişanımız gülüşsüz, kahkahasız oldu ama ağırbaşlı bir sevinçten de yoksun değildi, babamın duyduğu huzur öylesine büyüktü. Nişanımı sevmiyorsam da, başka bir kadını da sevmemişim hiç değilse, böyle düşünüyordum. Bana göre, mutluluğumuzu sağlamaya yeterdi bu; daha kendimi tanımadığımdan, kendimi ona tamamıyla verdiğimi sandım. O da öksüzdü, iki erkek kardeşiyle oturuyordu. Marceline yirmi yaşındaydı daha, bense dört yaş büyüksüm ondan.

Onu sevmediğimi söyledim; en azından aşk denilen şeye benzer bir şey hissettiğim yoktu, ama sevgiyle kastedilen şefkat, bir çeşit acıma, kısacası oldukça büyük bir saygı ise, onu seviyordum. O Katolik'tir, ben Protestan'ım... ama Protestanlığımı öylesine yüzeysel buluyordum ki! Papaz beni kabul etti; ben de papazı kabul ettim: Ustaca oynandı oyun.

Babam, şu genel deyimle, "Tanrısız"dı, hiç değilse, onun da paylaştığını sandığım bir çeşit yenilmez hayâ ile, onunla hiçbir zaman inançları üzerinde konuşmadığımızdan, böyle olduğunu sanıyordum. Annemin o sert Protestan eğitimi, kendisinin güzel hayaliyle birlikte, yü-

reğimden silinmişti; onu pek genç yaşta yitirdiğimi biliyorsunuz. Bu ilk çocukluk ahlakının bize ne derece hükmettiğini de, kafamızda ne derin izler bıraktığını da aklıma getirmiyordum daha. Annemin bana ilkelerini aşılarken içimde tadını bıraktığı bu bir çeşit şiddeti, tamamıyla çalışmaya yöneltmiştim. Annemi yitirdiğim zaman on beş yaşındaydım; benimle babam ilgilendi, üzerime titredi, bütün tutkusu beni yetiştirmek oldu. Latinceyle Yunancayı o zaman da iyi bilirdim, onunla İbraniceyi, Sanskritçeyi, sonra Farsçayla Arapçayı da çabucak öğrendim. Yirmi yaşına doğru, öylesine kıvamını bulmuştum ki, çalışmalarına beni de ortak etmeyi göze alabiliyordu. Benim kendisine eşit olduğumu ileri sürmekten zevk duyardı, bana bunu kanıtlamak istedi. Kendi imzasıyla yayımlanan *Essai sur les cultes phrygiens* benim eserimdi; şöyle bir gözden geçirmişti yalnızca; hiçbir zaman, hiçbir şey bu kadar övülmesine yol açmamıştı. Mest etti bu iş onu. Bana gelince, bu hilekârlığın başarı kazandığını görünce şaşırılmışım. Ama sonra ben de bilim alanına çıkarıldım. En üstün bilginler beni meslektaş sayıyorlardı. Bana verilen değere, şana, şöhrete gülüyorum şimdi... Böylece yirmi beş yaşına geldim, yıkıntılardan ya da kitaplardan başka hiçbir şeye bakmamıştım hemen hemen, hayatla ilgili hiçbir şey bilmiyordum; çalışmada, görülmedik bir coşkum vardı. Sevdiğim birkaç dost vardı (bunlar sizlerdiniz), ama onlardan çok dostluğu seviyordum; onlara bağlılığım büyüktü ama bu soyluluk ihtiyacındandı; içimdeki her güzel duyguyu seviyordum. Zaten, kendi kendimden habersiz olduğum gibi, dostlarımdan da habersizdim, başka türlü yaşanılabileceği de bir an bile aklıma gelmemişti.

Babamla bana küçük şeyler yetiyordu; ikimizin de masrafı öylesine azdı ki, yirmi beş yaşına geldiğim zaman, zengin olduğumuzu bilmiyordum. Onu bile sık sık

düşünmezdim ya, kıt kanaat geçinebilecek kadar bir şeylerimiz olduğunu hayal ederdim; babamın yanında da öyle büyük tutumluluk alışkanlıkları edinmişim ki, elimizde çok daha fazlası bulunduğunu anladığım zaman neredeyse huzurum kaçtı. Böyle şeylere aldığım bile yoktu, öyle ki, servetimin hakkında daha belirli bir bilince, tek mirasçısı olduğum babamın ölümünden sonra bile değil, ancak evlilik anlaşmam sırasında vardım, Marceline'in bana hemen hemen hiçbir şey getirmediğini de o sırada fark ettim.

Bilmediğim ve belki çok daha önemli olan bir şey de, zayıf bir bünyeye sahip oluşumdu. Nerden bilecektim? Kendimi hiç zorlamamıştım ki! Arada sırada nezele olur, önemsemeden atlatırdım kendi kendime. Sürdüğüm bu pek durgun hayat, beni hem zayıf düşürür, hem de korurdu. Marceline, tersine daha sağlama benziyordu; benden daha sağlam olduğunu ise, pek yakında öğrenecektik.

Daha evlendiğimiz akşam, Paris'teki dairemde yatıyorduk, bize iki oda hazırlamışlardı. Paris'te elzem alışverişler için gereken zaman boyunca kaldık ancak, sonra Marsilya'ya gittik, oradan da Tunus'a gitmek üzere gemiye bindik hemen.

Acele işler, fazla hızlı gelişen son olayların yarattığı şaşkınlık, düğünün, yasımın daha gerçek heyecanından hemen sonra gelen kaçınılmaz heyecanı, bütün bunlar beni yorup bitirmişti. Yorgunluğumu gemide hissedebildim ancak. O zamana kadar her iş, yorgunluğumu artırıyor ama bu yorgunluğun farkına varmamı da önlüyordu. Gemideki zorunlu işsizlik, en sonunda düşünmemi sağlamıştı. Bu da, öyle sanıyorum ki, ilk defa oluyordu.

Gene ilk defa olarak, işimden uzun zaman yoksun

kalmaya razı oluyordum. O zamana kadar yalnızca kısa tatiller yapmıştım. Annemin ölümünden az bir zaman sonra, babamla birlikte İspanya'ya yaptığımız yolculuk bir aydan fazla sürmüştü, orası öyle; bir başka yolculuk, Almanya yolculuğu da altı hafta sürmüştü; sonra daha başkaları da olmuştu; ama hep inceleme yolculuklarıydı bunlar; babam bu yolculuklarda pek kesin araştırmalarından asla vazgeçmezdi; ben de, onun ardından gitmezsem, okurdum. Gene de, daha Marsilya'dan ayrılır ayrılmaz, Gırnata'nın, Sevilla'nın çeşitli hatıraları canlandı içimde, daha duru bir gök, serin gölgeler, eğlenceler, kahkahalar, türküler. "İşte gene bunları yaşayacağız," diye düşündüm. Geminin güvertesine çıktım, Marsilya'nın uzaklaşmasını seyrettim.

Sonra birdenbire, Marceline'i biraz yalnız bıraktığımı düşündüm.

Öne oturmuştu, yaklaştım, ilk defa olarak ona dikkatle baktım.

Marceline çok güzeldi. Biliyorsunuz; onu gördünüz. Bunu ilk kez fark etmediğim için kızdım kendi kendime. Yeni bir gözle bakamayacak kadar fazla tanıyordum; ailelerimiz hep bağıntıdaydı; onun büyüyüşünü görmüştüm; güzelliğine alışmıştım... İlk defa olarak şaştım, bu güzellik öylesine büyük görünmüştü bana.

Siyah hasırdan sade şapkasının üstünde, büyük bir peçe dalgalanıyordu. Sarışındı, ama cılız görünmüyordu. Eteğiyle korsajı, birlikte seçtiğimiz bir İskoç şalındandı. Benim yasım yüzünden karalar giymesini istememiştim.

Kendisine baktığımı sezdi, bana döndü... O zamana kadar, ona zorlama bir ihtimam göstermekten ileri gitmemiştim, aşkın yerini bir çeşit soğuk incelikle doldürüyordum iyi kötü, bu da, iyice görüyordum, onu biraz sıkıyordu; Marceline o anda kendisine farklı bir şekilde baktığımı sezmiş miydi? O da gözlerini bana dikti; son-

ra büyük bir şefkatle, bana gülümsedi. Konuşmadan, yanına oturdum. O zamana kadar kendim için, hiç değilse kendime göre yaşamıştım; karımdan arkadaşlıktan fazla bir şey ummadan, birleşmemiz yüzünden hayatımın değişebileceğini hiç mi hiç düşünmeden evlenmiştim. En sonunda, monoloğun bu noktada bittiğini anlıyordum.

Güvertede yalnız ikimiz vardık. Alnını bana doğru uzattı; usulca göğsüme bastırdım; gözlerini kaldırdı; gözkapaklarından öptüm, birdenbire, öpüşüm sayesinde, yeni bir çeşit acıma duydum; içimi öyle bir doldurdu ki, göz yaşlarımı tutamadım.

“Ne oldu sana böyle?” dedi Marceline.

Konuşmaya başladık. Sevimli sözleri beni mest etti. Kadınların budalalığı üzerine elimden geldiğince bazı fikirler edinmiştim. O akşam, onun yanında, asıl beceriksiz ve sersem görünen benmişim gibi hissettim.

Demek hayatımı kendisine bağladığım kadının da kendisine ait gerçek bir hayatı vardı! Bu düşüncenin önemi o gece beni birçok kereler uyandırdı! Daha alçak olan öteki yatakta yatan Marceline’in, karımın, uyuyuşunu görmek için birçok kereler doğruldum yatağımda.

Ertesi gün gökyüzü pırıl pırıldı; deniz aşağı yukarı durgundu. Hiç de zorlama olmayan bir iki konuşma, huzursuzluğumuzu daha da azalttı. Evlilik gerçekten başlıyordu. Ekim ayının son gününün sabahında, Tunus’a çıktık.

Niyetim burada en fazla birkaç gün kalmaktı. Budalalığımı saklamayacağım sizden: Bu yeni ülkede Kartaca ile birkaç Roma kalıntısından başka hiçbir şey çekmiyordu beni: Octave’in bana sözünü ettiği Timgad, Suse mozaiikleri, hepsinden önce de El-Cem Amfiteatrı; gecikmeden oraya koşmak düşüncesindeydim. Önce Suse’ye gitmek, sonra da Suse’den posta arabasına binmek gere-

kiyordu; burada hiçbir şey beni uğraştırmaya değmesin istiyordum.

Bununla birlikte Tunus beni çok şaşırttı. Yeni duylara dokundukça, benliğimin uyumuş, ama hiç kullanılmadıkları için bütün gizemli gençliğini korumuş olan kısımları, duyları coşuyorlardı. Eęlenmek şaşırtmış, aptallaştırmıştı beni, en çok hoşuma giden de Marceline'in sevinciydi.

Bu arada yorgunluğum her gün biraz daha artıyordu; ama ona boyun eğmek ayıp gibi geliyordu bana. Öksürüyordum, göğsümün yukarısında garip bir huzursuzluk duyuyordum. "Güneye doğru gidiyoruz," diye düşünüyordum, "sıcak beni düzeltir."

Sefakis posta arabası Suse'den akşam sekizde ayrılır; gece yarısı birde El-Cem'den geçer. En iyi yerleri tutmuştuk. Rahatsız bir posta arabası bulacağımızı sanıyordum; tam tersine, oldukça rahat bir şekilde yerleştik. Ama soğuk!.. Güney havasının yumuşaklığına nasıl öyle çocukça güvenmiş de ikimiz de hafif giyinmiş, yanımıza bir tek şal almıştık? Suse'den ve tepelerin koruduğu yerlerden çıkar çıkmaz, rüzgâr esmeye başladı. Ovada oradan oraya esiyor, zıplıyor, uluyor, ıslık çalıyor, pencerelerdeki her aralıktan içeriye sızıyordu; insanı hiçbir şey koruyamazdı ondan. Tamamıyla donmuş olarak vardık, üstelik ben, arabanın sarsıntılarıyla, bir de beni daha fazla sarsan öksürükle bitkin düşmüştüm. Ne geceydi o!

El-Cem'e geldik, han yoktu, iğrenç bir izbe tutuyordu onun yerini. Ne yapacaktık? Araba da gitmek üzereydi. Köy uyumuştı; uçsuz bucaksız gibi gelen karanlıkta, yıkıntıların şekilsiz kitlesi bulanık bir şekilde, şöyle bir belli oluyordu; köpekler uluyordu. İçine iki sefil yatak kurulmuş, toprak bir odaya girdik. Marceline soğuktan titriyordu; ama rüzgâr burada bize ulaşamıyordu hiç değilse.

İlk defa olarak, kendi değerimin bilincine varmamdandı bu: Beni ötekilerden ayıran, farklı kılan şey, önemliydi; benden başka hiç kimse- nin söylemediği şey, söylemeyeceği şey, benim söyleyeceğim şeydi.

Michel, babasına olan bağlılığı sebebiyle iyi huylu Marceline'le evlenmiştir. Balayı için gittikleri Tunus'ta vereme yakalanan Michel, bu hastalığı atlatmaya çalışırken orada görüp sağlığına ve güzelliğine hayran olduğu erkeklere ilgi duyduğunu fark eder. Yaşadığı bu ahlaki ve cinsel uyanıştan ülkesine döndüğünde de kurtulamayan Michel, arzularına teslim olmanın hazzını ilk kez keşfeder. Ancak yeni deneyimlere olan merakının beklenmedik sonuçları olacaktır.

1902'de yayımlandığında içerdiği hudutsuz erotizmle tutucu bir toplumu ikiye bölen *Ayrı Yol*, Gide'in usta kaleminden çıkan bir başkaldırı – hezeyanlarla, keşfedilmemiş hazlarla ve ölümlü dolu baştan çıkarıcı bir yapıt.

“Gide kategorilere meydan okur. *Belle époque* severler için fazla modernist, modernistler için fazla gerçekçi (ya da belki postmodern), meslek hayatının ortasındaki çağdaşları için fazla komünist olan, sonundakiler içinse yeterince komünist olmayan bir yazardı.”

The New York Times

#birey #ahlak #kimlik #toplumsalbaskı #cinsellik #özgürlük

